

VÁSÁRHELY TITKOS KINCSEI I.

Rákospalotán. 1923-ban átlépett a görögkeleti egyházba és 1925-től a hódmezővásárhelyi egyháznak lett adminisztrátora, majd 1929 nyaratól véglegesített, mint lelkész. 1926-ban feleségül vette Bakos Margitot, Bakos Kálmán nyugalmazott MÁV főtisztviselő és Magdics Terézia leányát. Wiener Tibor hódmezővásárhelyi megtelepedését követően – nagy valószínűséggel az Endre Béla festőművésszel kibontakozó barátsága következményeképpen – kezdett műgyűjtésbe. Valószínű, hogy kezdetben csak népművészeti tárgyakat – elsősorban kerámiákat – gyűjtött, és felesége hatására kezdetben a vásárhelyi hímzett textiliák gyűjtésébe is. Wienerné Bakos Margit az 1930-as években tevékeny részese és szervezője volt annak a mozgalomnak, amely a vásárhelyi ún. „szórhímzés” életben tartását és megújulását célozta, s ebben a témában rendszeresen publikált is. A házaspár népművészeti gyűjteménye idővel több mint háromezer darabra szaporodott, melynek számottevő része ma a Néprajzi Múzeum kollekciónak gazdagítja.

Még a néprajzi tárgyak gyűjtése során ismerkedett meg Wiener Tibor az akkor már idős Markovics Horváth Antal naiv művésszel, faszobrásszal, akinek elsődleges támogatója és gyűjtője, majd monográfusa lett, hiszen megírta a fafaragó életrajzát, és huszonhét munkájáról összefoglaló tanulmányt készített. E tény bizonyítja Wiener formaérzékenységét és esztétikai érzékét. Wiener gyűjteménye országos ismertségre jutott, s ezt levelezésének vizsgálata tárja fel. Ebből tudjuk, hogy olyan jeles személyiségek látták, illetve látogatták gyűjteményét mint Baktay Ervin orientalista, Kiss Lajos és Bálint Sándor néprajzkutatók, Erdei Ferenc író, sőt 1935-ben Radnóti Miklós is megtekintette a kollekciónak vásárhelyi látogatása során.

A második világháború idején, a front közeledtével Wiener Tibor családjával és gyűjteményével Rákospalotára, felesége szüleihez menekült. Később feleségét és leányát Nyugat-Európába menekítette, akik 1946-ban az asszony Amerikában élő bátyjához mentek tovább. Wiener Tibor 1959-ben, a gyűjtemény Rákospalotán lévő részét letétben helyezte el a Rákospalotai Múzeumban, amelyet a Budapest Főváros XV. Kerületi (Rákospalota) Tanácsa határozatban közzönt meg. A letéti elhelyezést az indokolhatta, hogy Wiener csatlakozni

akart külföldön élő családjához. 1962-ben Amerikába utazott felesége és leánya után, de mivel nem érezte jól magát ebben az országban 1964-ben visszatért és a gödöllői szociális otthon lakójaként halt meg 1978-ban.

A kutatás jelen állásánál nem tudható, hogy tett-e kísérletet Wiener Tibor 1964-es hazatérése után a gyűjteménye visszaszerzésére vagy sem. Tudomásul kell vennünk, hogy a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeum irattárában található egy 1949. május 18-ai dátumot viselő levél, melyet Dr. Gallyasi Miklós akkori múzeumigazgató címzett a város árvaszékének, ahol akkor a Wiener-gyűjtemény egy részét kezelték. Gallyasi ebben a levélben kérte, hogy a kollekción ezen részét a „tájszempontról pótolhatatlan ... képzőművészeti értékei” miatt helyezték el a múzeumban letétként, addig amíg a gyűjtemény sorsa jogi szempontból véglegesen rendeződik.

Ez valószínűleg megtörténhetett, mert 1950-ben a Gallyasi által a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának írt levél az alábbi mondattal kezdődik: „Felhívásra csatolom a Wiener Tibor féle gyűjtemény hódmezővásárhelyi múzeumnak átadott darabjairól szóló nyers leltári jegyzőkönyvet, amely a gyűjtemény nagyságáról és jellegéről tájékoztatást ad.” Sajnálatos módon a „nyers leltári jegyzőkönyv” a múzeum irattárában lévő levélhez nem lett csatolva, így nem tudjuk mi volt akkor a múzeum gondozásában. Tanulságos a levélnek az a mondata is, mely azt mondja: „Tudomásom szerint ez az anyag [értsd: a gyűjtemény további része] még dr. Wiener Tibor birtokában van és a hódmezővásárhelyi múzeumban lévő anyagnak sokszorosát teszi ki.” Ebből a hivatkozott gyűjteményrészről kerülhetek műtárgyak a Rákospalotai Múzeumba letétként kilenc évvel később.

Arra vonatkozóan nincsenek dokumentumok a múzeum birtokában, hogy mi

indokolhatta azt, hogy 1957-ben harminchét alkotás beletárolásra került a Tornyai János Múzeum képzőművészeti gyűjteményébe, a szerzeményezés módja rovatba a „dr. Wiener Tibor gyűjteményéből” bejegyzés került. Ez lehetett az a gyűjteményrész, amely a városi árvaszékétől került a múzeumhoz.

A gyűjtemény történetében újabb fordulat 1987-ben következett be. Ekkor az Amerikából hazalátogató özvegy – tudva azt, hogy férje csak letétbe adta gyűjteményét a Rákospalotai Múzeumnak – törvényes örökösként kinyilvánította, hogy a gyűjteményt a Tornyai János Múzeumnak ajándékozza. Ekkor kezdett dr. Dömötör János, akkori múzeumigazgató áldozatos küzdelemben a műtárgyakért. Kiderült ugyanis, hogy 1973-ban a Rákospalotai Múzeumban beletárolták a műveket, s egy ideig ragaszkodtak vélt tulajdonjogukhoz. Több fordulás tárgyalás eredményeképpen végül 1989-ben törölték a rákospalotai intézmény leltárából a festményeket és grafikákat, és Wiener Tibor gyűjteményének megmaradt darabjai ebben az évben hazatérhettek Hódmezővásárhelyre.

A most megrendezett kiállítás először egyesíti a két leltározás (1957 és 1990) gyűjteményegységeit, és nyújt egy közel ötven darabos válogatást Wiener Tibor kollekciónak, abból a gyűjteményből, melyet különös érzékenységgel és kvalitásérzékkel gyűjtött össze egykori tulajdonosa.

Nagy Imre

(f. Tornyai János Múzeum)

A gyűjtemény egyik ékessége Vörös Géza (1897-1957) festőművész dekoratívan megoldott női portréja. Vörös 1917 és 1920 között volt a Magyar Képzőművészeti Főiskola hallgatója. 1927-ben jár először Párizsban és ekkor gyakorolt rá döntő hatást Matisse festészete, illetve a keleti – elsősorban a perzsa és a hindu – művészet. A Wiener-gyűjteményből megmaradt női portréja az általa oly gyakran megörökített feleségét ábrázolja. A finom vonalkultúrával megrajzolt női félalak fejformája és a felsőtestét borító ruházat dekoratív színes foltjai harmonikus és kiegyensúlyozott kompozíciót alkotnak. A sötét háttér szürke színű geometrikus tagolásait érzékenyen oldja a képmező bal oldalán elhelyezett, fehérrel kontúrozott kék váza a sárga virággal.